

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОЇ РОСЛИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Денисенко С.М., аспірант

Інститут агроекології і природокористування НААН

Сільське господарство в економіці будь-якої країни займає особливе місце і має низку особливостей. Найважливішою з них є те, що ведення виробництва органічно пов'язане з використанням землі та природного середовища. На агропромислове виробництво істотно впливають забруднювачі навколишнього середовища промислових підприємств, теплових і атомних електростанцій, транспортних засобів, інших об'єктів. В той же час саме сільське господарство є значним забруднювачем довкілля. Нераціональне використання земельних ресурсів у поєднанні з недосконалими технологіями вирощування рослин обумовлюють значні втрати ґрунту від різних видів ерозії. При цьому погіршується не тільки якість самих ґрунтів, але відбуваються такі негативні явища, як збільшення площі ярів та улоговин, замулювання водоймищ, забруднення повітря, засипання лісових насаджень. Специфіка вирощування сільськогосподарських культур передбачає застосування мінеральних добрив і засобів захисту рослин від шкідливих організмів, за допомогою яких можна отримувати високі врожаї вирощуваних рослин. В той же час агрохімікати представляють загрозу для навколишнього середовища – певна кількість шкідливих для живих організмів речовин може засвоюватись вирощуваними рослинами і далі по ланцюгах живлення надходити в організм людини; хімікати, потрапляючи у ґрунт, впливають також на ґрунтову біоту, вони можуть вступати в реакції з хімічними речовинами ґрунту та взаємодіяти з ґрунтовим вбирним комплексом і ґрунтовим розчином; вказані взаємодії та реакції не завжди є корисними як для ґрунту, так і для рослин, які людина вирощує для задоволення своїх потреб.

У зв'язку з відсутністю встановлених вимог до екологічно безпечних харчових продуктів в нормативних документах використання в найменуванні продукту або товару такої характеристики, як «екологічно безпечний», не допускається, оскільки в Україні поки не розроблені критерії оцінки екологічності. Таким чином, Україна, володіючи величезним потенціалом для розвитку ринку екологічно безпечних продуктів, сьогодні не здатна реалізувати його через відсутність суворої правової бази.

Враховуючи орієнтацію національних пріоритетів на розширений тип відтворення і розглядаючи процес раціонального природокористування як підтримання рівноваги між елементами природного середовища, в тому числі і штучним способом, можна визначитися і з критеріями оцінки еколого-

економічної ефективності в рослинництві. Крім цього, раціональний тип природокористування дозволяє забезпечити максимально можливий приріст активів підприємства, відповідно, при збереженні екологічних обмежувальних параметрів. В схематичному вигляді це можна виразити як відношення активів земельних ресурсів до суми витрат, пов'язаних з виробництвом рослинницької продукції. При наявності нерациональних форм природокористування, які виражаються у виснаженні земельних ресурсів, чисельник виразу за рахунок скорочення активів землі зменшується. При цьому, якщо процес деградації землі великий, то для її ліквідації залучаються додаткові витрати в частині проведення рекультиваційних та ґрунтовідновних заходів. Останнє також призводить до погіршення значень показника. Ефективність екологобезпечного виробництва означає в узагальненому вигляді результативність виробничого процесу, співвідношення між досягнутими результатами і витратами живої й уречевленої праці, що відображають у свою чергу ступінь досконалості виробничих та природних ресурсів та ефективності їх використання.

Використання в процесі виробничо-господарської діяльності значного обсягу основних фондів природоохоронного призначення нерівнозначно впливає на інтегральний коефіцієнт еколого-економічної ефективності. З одного боку, їх використання є типовим випадком екстенсивних форм природокористування, своєрідним використанням задіяного капіталу на виробничі цілі. У той же час їх використання має сенс, якщо величина капітальних вкладень і поточних витрат по їх функціонуванню менша величини економічного, соціального і біологічного збитку від забруднення навколишнього середовища. Порівняльна ж оцінка ефективності функціонування природоохоронних основних засобів може бути проведена за допомогою використання спеціалізованого розрахункового показника – екологічної фондівіддачі. Екологічний збиток, виражений у вартісній оцінці, при виробництві рослинницької продукції сягає близько 10-50% величини валового доходу. Екологічний збиток в даному випадку – це надмірне ущільнення і ерозія ґрунту, накопичення пестицидів та деякі інші наслідки агропромислового виробництва. Тому при визначенні економічної ефективності виробництва продукції необхідно враховувати екологічні фактори, оскільки вони можуть більшою мірою змінювати величину прибутку та інші показники ефекту.

Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–21 червня 2012 року / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 33-35.